

1-1-1980

คำที่ออกเสียงว่า "ละ-คอน" เขียนอย่างไรจึงจะถูก

วรินทร์ อักษรพงศ์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

อักษรพงศ์, วรินทร์ (1980) "คำที่ออกเสียงว่า "ละ-คอน" เขียนอย่างไรจึงจะถูก," *Journal of Education Studies*: Vol. 9: Iss. 3, Article 12.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.9.3.20

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol9/iss3/12>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

คำที่ออกเสียงว่า “ละ – คอน” เขียนอย่างไรจึงจะถูก

วรรณที่ อักษรพงศ์

มีผู้ถามกันอยู่เนื่อง ๆ ว่าคำ “ละ-คอน” นั้น เขียนอย่างไรจึงจะถูกต้งที่สุด เพราะปัจจุบันนี้ผู้ใช้กันอยู่ถึงสามคำ คือ ละคอน ละคร และ ลคร อันหมายถึงการมหรสพอย่างหนึ่ง เล่นเป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ

ที่จริงการใช้คำที่ออกเสียงว่า “ละ-คอน” นั้นสืบสมมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เช่น ในปลายสมัยอยุธยา รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีกวีท่านหนึ่งชื่อพระมหานาควัดท่าทราย ใช้คำว่า “ลคร” ในปูนโฉวาทคำฉันท์ ดังนี้

ฟายพื่อนลครใน บริรักษจักรี¹

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพบคำว่า *ลคอน* ในรายงานเรื่องรับพระเทพกษุธรมาถึงกรุงเทพฯ ว่า “ให้ กรมการ } ทำโรง ลคอน } ที่สนามมวยและแพ
เจ้าพระยาไชยวิชิต } ช้าง } บรรทุกช้าง”²
พริ }

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบคำ “ละคอน” ในจดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตกษุธร ความว่า

แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรพระยาช้างเผือกผู้ในโรงเวลาค่ามี

พระบันทูลโปรดเกล้าฯ สั่งให้มี *ละคอน* ผู้หญิง 1 โรง...³

¹ พระมหานาควัดท่าทราย, ปูนโฉวาทคำฉันท์ (พระนคร : กรมศิลปากร, 2503), หน้า 40.

² “รายงานเรื่องรับพระเทพกษุธรมาถึงกรุงเทพฯ ฯ จ.ศ. 1183,” หอสมุดแห่งชาติ, จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 เล่มที่ 4.

³ จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตกษุธร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อขวอก พ.ศ. 2325. (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470) (พระโสภณอักษรกิจพิมพ์ขึ้นเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสำหรับพระราชทานแจกในงานสมโภชพระเสวตคชเชษณ์ดิถี ๗ เดือนเถาะ พ.ศ. 2470), หน้า 17.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 ใช้คำว่า “ลคร” ตรงกับสมัยอยุธยา ดังตัวอย่างคือ “เมื่อได้ช้างสำคัญมากก็ ก็เคยมี ลคร ข้างในเป็นการฉลองแลสมโภชทำขวัญ”⁴

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระราชพิธีสิบสองเดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้คำว่า “ละคร” อยู่ทั่วไป เช่น “มี ละคร ที่หน้าพระที่นั่งสุทิตมหาปราสาทในเวลาค่ำด้วยทุกคราว”⁵ หรือ “แล้วต่อไปก็หา ละคร ผู้มีบรรดาศักดิ์มาเล่น จนตลอดเวลากลางวัน”

จะเห็นได้ว่าคำที่ออกเสียง “ละ-คอน” มีวิธีเขียนแตกต่างกันออกไปได้ถึง 4 วิธี ซึ่งสมัยก่อนนั้นคงจะมีลักษณะที่ต่างคนต่างเขียนให้ตรงกับเสียงของคำเท่านั้น เพราะใช้กันมาด้วยความเคยชินและก็เข้าใจความหมายกันดีไม่ว่าจะเขียนรูปไหน อีกประการหนึ่งความสนใจในเรื่องการวิเคราะห์ภาษาก็ยังไม่แพร่หลายเหมือนปัจจุบันนี้ ความสับสนจึงยังปรากฏอยู่จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้คำที่เขียนว่า “ละคอน” เป็นมาตรฐานของการใช้ตามคำกราบบังคมทูลอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ความว่า “ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ถามถึงศัพท์ ละคอนว่า...จะเห็นควรใช้ ‘ละคร’ หรือ ‘ลคร’ นั้น... คำว่าลครหามูลที่เรามีได้ เป็นแต่ใช้กันมาตามเคย พบมูลแห่งศัพท์นี้ เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาสชวาคราวหลัง มีละคอนชาวอย่างหนึ่งเขาเล่นถวายทอดพระเนตร เรียกว่า ละงันครियो สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระราชปรารภขึ้นก่อนว่าศัพท์ ‘ลคร’ ของเราจะมาแต่ มูลชื่อประเภทละคอนนั่นเอง เรามาหลงใช้สะกดตัว ร ที่จริงควรจะสะกดตัว น ...ต่อมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ พบหนังสือภาษาเขมรบอกรูปภาพนครหลวงกรุงกัมพูชาว่า “ละโขนพระกรุณา” ดังนี้ ข้าพเจ้าปรึกษากันกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ดิศพลิปดาเห็นว่าควรใช้ตัว น สะกด”⁶

นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีอธิบดีกรมศิลปากร ได้สนับสนุนกระแสพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในพจนานุกรม

⁴ “พระบรมราชโองการ เรื่องการเดินละครแลตั้งเจ้าภาษีเก็บภาษีละคร,” หอสมุดแห่งชาติ, จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จุลศักราช 1221, เลขที่ 67.

⁵ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชพิธีสิบสองเดือน (พระนคร : ศิลปบรรณาการ, 2508), หน้า. 222 “พระราชพิธีเดือนห้า”

⁶ ธนิต อยู่โพธิ์, โขน (พระนคร : กรมศิลปากร, 2511), หน้า 82, “รูปศัพท์ของคำว่า ‘ละคอน’.”

เขมรมีคำที่ออกเสียงว่า “ละคอน” แต่เขียนเป็นรูปอักษรว่า “ละโชน” แปลว่า “มหรสพอย่างหนึ่งเล่นเรื่องต่างๆ กัน มีคำว่า “โชน” ซึ่งสะกดเหมือนกัน โชน ของภาษาเบงกาลี หมายความว่าละครชายเล่นเรื่องรามเกียรติ์ เพราะฉะนั้นคำว่า “ละคอน” จึงมีความหมายกว้างกว่าคือเล่นเรื่องอื่น ๆ ได้⁷

ปัญหาที่มีอยู่ว่าไทยรับคำ “ละคอน” นี้จากเขมรโดยตรงหรือผ่านทางชนชาติอื่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูรทรงเห็นว่า “การเล่นละครรำไทยเราได้ตำรามาจากอินเดียเป็นแน่... ถึงละครพม่าและละครชวาที่ได้ตำราไปแต่อินเดียเช่นเดียวกับเรา เพราะฉะนั้นละครไทย ละครพม่าและละครชวา กระบวนเล่นจึงคล้ายคลึงกัน”⁸ พระมตินี้สอดคล้องกับข้อสรุปของนายธนิต อยู่โพธิ์ว่า “นาฏศิลป์ทางละครมีต้นกำเนิดมาจากการเล่นโนราและละครชาตรีที่นิยมเล่นกันในภาคใต้ของประเทศไทยมาแต่ก่อน”⁹ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช¹⁰ เพราะถ้าพิจารณาเส้นทางเดินเรือของพ่อค้าและนักสอนศาสนาชาวเมงกอลในอินเดียแล้ว เป็นไปได้ที่ไทยจะรับแบบแผนของละครอินเดียผ่านทางชวาเข้ามาทางภาคใต้ก่อน¹¹

บางท่านก็ว่า “ละคอน” นี้ เป็นภาษาชวา เขียนเป็นตัวอักษรโรมันว่า LAKON มาจาก ลกุ ซากุ (LAKU) แปลว่า ไปหรือกระทำบทรบบาท แต่ไม่ทราบว่าจะวาประกอบรูปศัพท์จากตัวธาตุอย่างไรจึงออกมาเป็น “ละคอน” จึงน่าจะเชื่อได้ว่าไทยเรารับคำ “ละคอน” นี้มาจากชวาพร้อมๆ กับการรับแบบแผนละคร¹² ทำนองเดียวกับเขมรอาจรับศิลปะการละครจากชวาเหมือน

⁷ ธนิต อยู่โพธิ์, เรื่องเดียวกัน, น. 30

⁸ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูร, ตำนานเรื่อง ละครอินเดีย (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2506), (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายใหญ่ จารุติกล ฌ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 21 มีนาคม 2506), หน้า 1.

⁹ ธนิต อยู่โพธิ์ “กำเนิดนาฏศิลป์ไทย,” ถึงฤกษ์ 60 (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2514), (สำนักพิมพ์จัดพิมพ์ในงานทำบุญอายุครบ 5 รอบ ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช 20 เมษายน 2514), หน้า 106-107.

¹⁰ มนตรี ตราโมท, “ละครชาตรี,” นาฏศิลป์และดนตรีไทย (พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), (สัมมนาวิชาศิลป์ และดนตรีไทย 23-25 มิถุนายน 2515), น. 27-28

¹¹ กมคาย นิลประภัสสร, “บทละครเป็นวรรณคดีหรือไม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2497), (อัสสัมชัญ), หน้า 7.

¹² อารดา สมิตร์, “ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 2,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2516), (อัสสัมชัญ), หน้า 16.

กับไทย เพราะเขมรกับชวา¹³นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันหลายด้าน โดยเฉพาะด้านศิลปกรรมก่อสร้างตลอดจนภาษา¹⁸

เมื่อ “ละคอน” นี้ เข้ามาในภาษาปักษ์ใต้ซึ่งสันนิษฐานว่าที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อน แล้วจึงแพร่หลายไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น พัทลุง สุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา ฯลฯ เป็นต้น จนขยายขึ้นมาถึงคนภาคกลาง ซึ่งรับแบบแผนละครไว้พร้อม ๆ กับคำที่ออกเสียงว่า “ละ-คอน” นี้ด้วย โดยอาจจะไม่มีใครสนใจมาก่อนว่ารูปคำเขียนอย่างไร เพราะเป็นภาษาพูดกันอยู่หลายร้อยปี เมื่อมีการเขียนบันทึกถึงเรื่อง “ละ-คอน” ก็เลยเขียนตามเสียงที่ได้ยิน หรืออาจจะใช้แนวเทียบเขียนเหมือนคำว่า “นคร” อันเป็นชื่อย่อของเมืองนครศรีธรรมราชก็ได้ ความเช่นนี้สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพก็ทรงเคยสันนิษฐานไว้เช่นกันว่า การที่เขียน “ละคร” แทน “ละคอน” นั้น อาจเป็นเพราะ “ละคอน” เป็นการแสดงในเมืองนคร ศรีธรรมราช เสียงที่เหมือนกันคือ “คอน” เพราะฉะนั้นการแสดงจากเมืองนคร จึงเขียนว่า “ละคอน”¹⁴ (หรือ ละคร)

ขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มีคำว่า “ละคร” และทำเครื่องหมายให้อ่านออกเสียงพยางค์ท้ายว่า [-คอน] เป็นคำนาม แปลว่า การมหรสพอย่างหนึ่งเล่นเป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ¹⁵ จะเห็นว่าความหมายของไทยตรงกับภาษาเขมร

สำหรับข้าพเจ้าเองคิดว่าการที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้ใช้รูปคำ “ละคร” เป็นการเขียนที่ถูกต้อง ตามมาตรฐานของภาษาไทยนั้นเห็นจะวินิจฉัยด้วยเหตุผลที่ว่าเดิมคนไทยพูดคำว่า “ละ-คอน” โดยมีได้รับรูสภาพรูปศัพท์ หรือที่มาของคำเลยว่าเป็นคำเขมร หรือชวา หรือเขาเขียนกันมาอย่างไร เมื่อมีความจำเป็นจะต้องเขียนก็เขียนเสียงเสียงไปตรงๆ คือ “ละคอน” หรือเขียนเทียบกับคำ “นคร” เป็น “ลคร” หรือ “ละคร” ซึ่งวิธีเขียนแบบหลังนี้จะเห็นเค้าที่มาของศิลปะด้านนี้ทั้งทางด้านประวัติและภาษามากที่สุด กล่าวคือพยางค์แรก “ละ” คงรูปและเสียงที่เชื่อว่าเป็นของเดิมไว้ ส่วนพยางค์ท้าย “คอน” ให้เขียนตามแบบ “นคร” อันเป็นชื่อย่อของเมือง

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

¹⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เรื่องเดิม, หน้าเดิม.

¹⁵ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, (พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารรวม, 2511), (พิมพ์ครั้งที่ 9), (จัดเป็นอนุสรณ์เนื่องในงานสถาปนากิจศพนางอาภา ไชยวิมล ณ เมรุวัดธาตุทอง วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2512), หน้า 792.

นครศรีธรรมราชซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแห่งแรกที่รับอิทธิพลทางด้านละครของอินเดียไว้ แม้จะเขียนว่า “ละคร” แต่ก็ออกเสียง “ละ-คอน” ตรงกับภาษาชวาและเขมรอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นลักษณะการเกิดใหม่ของคำ “ละคร” นี้จึงน่าจะเป็นลักษณะหนึ่งที่ทำให้เห็นความไม่ตายของภาษาไทย ถ้ามีใครมาถามข้าพเจ้าว่า “ละคร” เป็นคำภาษาไหนข้าพเจ้าก็ต้องตอบว่าเป็นคำไทยแท้ ๆ ประเภทคำมูลนั่นเอง ไม่ได้ยืมใครมา

ฉะนั้นคำตอบสำหรับคำถามที่ข้าพเจ้าตั้งขึ้นเป็นชื่อของบทความนี้ก็คือ คำที่ออกเสียงว่า “ละ-คอน” ต้องเขียนว่า “ละคร” จึงจะถูกต้องตามที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานในพจนานุกรม ๆ

บรรณานุกรม

จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตกุญชร ข้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ.ศ. 2325

พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470 พระโสภณอักษรกิจพิมพ์ขึ้นเพื่อ
ทูลเกล้าถวายสำหรับพระราชทานแจกในงานสมโภชพระเศวตคชเคศน์ดิลก ข้างเผือก
แรกได้ในรัชกาลที่ 7 เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2470

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชพิธีสิบสองเดือน พระนคร : ศิลปาบรรณาการ,
2503.

ตำราภาษานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา ต้านานเรื่องละครอิเหนา พระนคร :
โรงพิมพ์พระจันทร์, 2506 พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานปนกิจศพนายใหญ่ จารุติลก
ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 21 มีนาคม 2506

ธนิต อยู่โพธิ์ “กำเนิดนาฏศิลป์ไทย,” คีตกฤทธิ 60 พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2514
สำนักพิมพ์จัดพิมพ์ในงานทำบุญอายุครบ 5 รอบ ของ ม.ร.ว. คีตกฤทธิ ปราโมช 20
เมษายน 2514

โชน พระนคร : กรมศิลปากร, 2511

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2511.
พิมพ์ครั้งที่ 9 จัดเป็นอนุสรณ์เนื่องในงานฉานปนกิจศพ นางอาภา โฆวินทะ ณ เมรุวัด
ธาตุทอง วันที่ 20 สิงหาคม 2512

“พระบรมราชโองการเรื่องการเล่นละครแลตั้งเจ้าภาษีเก็บภาษีละคร” หอสมุดแห่งชาติ จดหมาย-
เหตุรัชกาลที่ 4 จุลศักราช 1221, เลขที่ 64.

พระมหานาควัดท่าทราย *ปณโดวาทคำฉันท์* พระนคร : กรมศิลปากร, 2503

มนตรี ตราโมท “ละครชาตรี” *นาฏศิลป์และดนตรีไทย* พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2515 สัมมนา นาฏศิลป์และดนตรีไทย 23-25 มิถุนายน 2515

“รายงานเรื่องรับพระเทพกุญชรมาถึงกรุง ฯ จ.ศ. 1163.” หอสมุดแห่งชาติ จดหมายเหตุรัชกาล
ที่ 1 เลขที่ 4.

อรคา สุมิตร, “ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 2” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516 อัดสำเนา.